

Publiceringsår 2018

Skolenkäten

Resultat våren 2018

Innehållsförteckning

Inledning	3
Var sjunde elev i årskurs nio känner sig inte trygg i skolan	4
Försämring avseende upplevd trygghet	4
Förhindra kränkningar	5
Att upprätthålla ordningen stjäl tid	6
Bristande studiero bland eleverna	7
Eleverna har tillit till sin förmåga	8
Intresset för skolarbetet är lägre i årskurs nio.....	8
Yngre elever mer positiva än äldre	9
Flickors svar tyder på en mer negativ skolupplevelse	10
Stor variation mellan skolorna avseende lärares uppfattning om det pedagogiska ledarskapet.....	13
Rektors pedagogiska ledarskap bedöms allt bättre.....	13
Om Skolenkäten	15
Frågeformulärets uppbyggnad	15

Inledning

Under våren 2018 genomfördes Skolenkäten för 16:e gången. Enkäten, som riktas till elever, pedagogisk personal och vårdnadshavare, omfattar olika aspekter av skola och undervisning, till exempel trygghet, studiero, stöd och stimulans. Undersökningen genomförs två gånger per år och samtliga grund-, grundsär- och gymnasieskolor deltar enligt en löpande tvåårscykel. Varje enkätomgång omfattar ungefär en fjärdedel av alla skolor. Resultatet blir ett underlag till Skolinspektionens arbete med att granska Sveriges skolor. Samtliga deltagande skolor och huvudmän får resultatrapporterna, som även publiceras för allmänheten.

I denna sammanställning, som utgör ett urval av resultaten från vårens enkätomgång, följer vi upp de områden som presenterades i Skolinspektionens årsrapport för 2017.¹ Sammanställningen utgår från svaren från 56 000 elever² och 19 500 lärare³ i 1 412 grund- och gymnasieskolor.

Det vi bland annat kan se är att:

- Även om en klar majoritet av eleverna uppger att de känner sig trygga i skolan så finns det i så gott som samtliga skolor elever som inte gör det
- Den upplevda tryggheten har försämrats under de senaste fem åren
- Mer än hälften av eleverna i årskurs fem och nio upplever att andra elever stör ordningen i klassrummet och var tredje lärare i grundskolan uppger att de lägger en stor del av undervisningstiden på att upprätthålla ordningen
- Sedan 2013 upplever alltfler att ordningen på skolan har försämrats
- Tilliten till elevernas förmåga bedöms som hög både bland elever och lärare och har varit det sedan 2013
- Även om skillnaderna mellan könen är små, ger svaren från flickor i årskurs 9 och gymnasieskolans år 2 en mer negativ bild av skolan
- Lärarnas uppfattning om rektors pedagogiska ledarskap har förbättrats över tid, men det finns stora skillnader mellan lärarnas svar från skola till skola

Vårens och tidigare omgångar av Skolenkäten finns att ta del av i sin helhet på Skolinspektionens webbplats, www.skolinspektionen.se.

¹ <https://www.skolinspektionen.se/sv/Om-oss/Press/Pressmeddelanden/skolinspektionens-arsrapport-2017/>

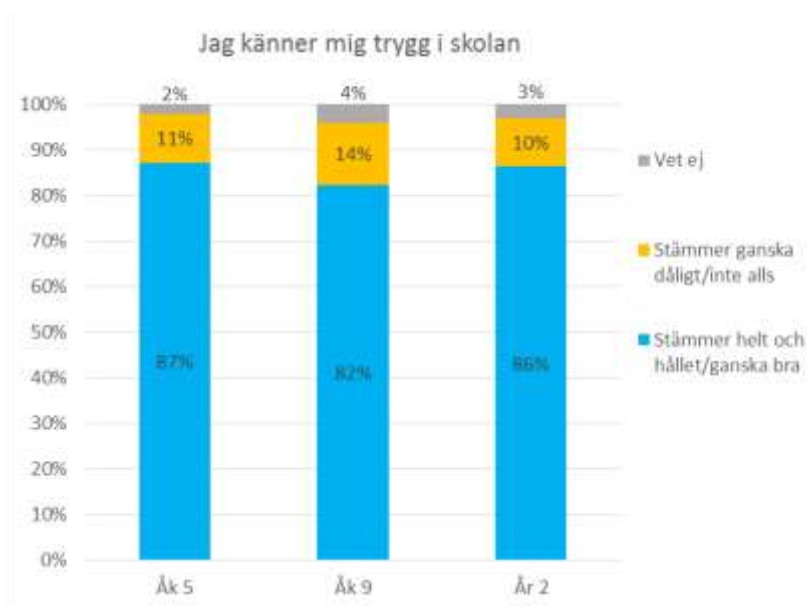
² Enkäten riktas till elever i grundskolans åk 5, 9 och gymnasieskolans år två. Svarefrekvenserna redovisas i slutet av rapporten.

³ Enkäten riktas till all pedagogisk personal som huvudsakligen planerar, bedriver och följer upp undervisning i grund- eller gymnasieskola.

Var sjunde elev i årskurs nio känner sig inte trygg i skolan

Skolenkäten visar att eleverna i grundskolan (årskurs 5 och 9) och i gymnasieskolan (år 2) har en relativt samstämmig uppfattning om vad som fungerar bra respektive mindre bra i skolan. Den yngsta respondentgruppen, elever i åk 5, är dock mer positiv till skolan än de äldre eleverna, minst positiva till skolan är elever i årskurs nio.

Resultaten visar att den absoluta majoriteten av eleverna känner sig trygga i skolan. Nära 9 av 10 elever i årskurs 5 och år 2 i gymnasieskolan och drygt 8 av 10 elever i årskurs 9 uppger att de känner sig trygga i skolan.⁴ Om vi tittar på den andel som svarar att de inte känner sig trygga, det vill säga de som anger "stämmer ganska dåligt" eller "inte alls" på påståendet "Jag känner mig trygg i skolan", så rör det sig om 14 procent av elever i grundskolans årskurs nio. Om resultaten från vårens enkätomgång av Skolenkäten generaliseras till samtliga elever i årskurs nio i riket⁵ så motsvarar det 15 000 elever som inte känner sig trygga (13,6 % av totalt 111 000 elever i årskurs nio).

Figur 1. Svartsfördelning bland elever avseende trygghet i skolan, Skolenkäten våren 2018.

På i stort sett varje skola finns det elever som inte känner sig trygga – allt från några få till en större andel. I de skolor som har elever i åk 9 där otryggheten är som mest utbredd, uppger var fjärde elev att de inte känner sig trygga i skolan.

Försämring avseende upplevd trygghet

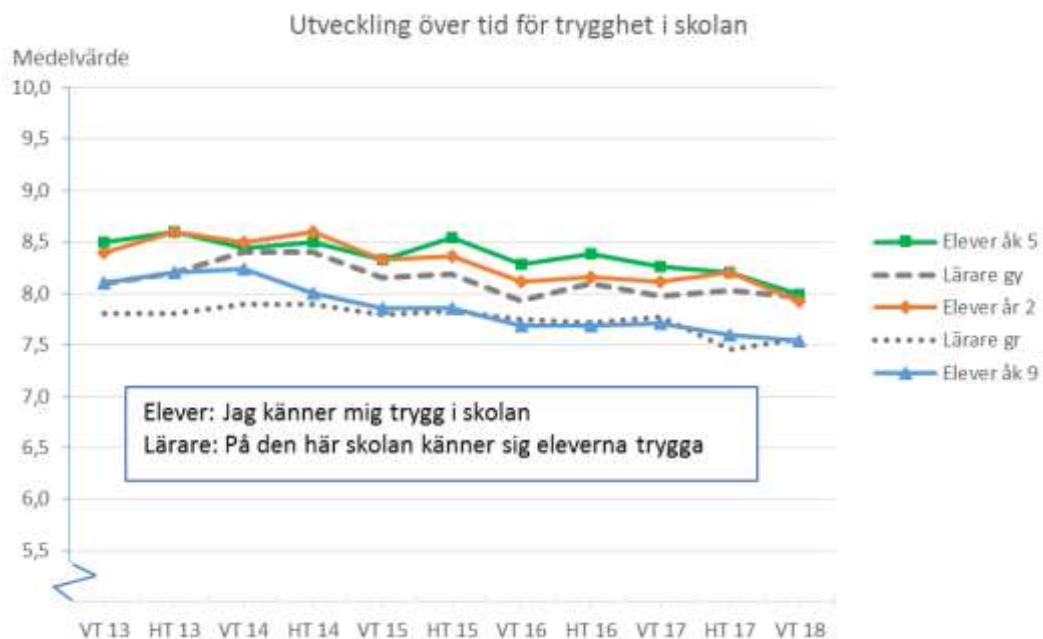
Trygghet är ett av få områden där man kan se en förändring över tid, i detta fall till det sämre. Bland elever visar det sig tydligast för påståendet "Jag känner mig trygg i skolan" (figur 2, observera att y-

⁴ De uppger att påståendet "Jag känner mig trygg i skolan" stämmer helt och hållet eller ganska bra. Då det fortsättningsvis i texten står att en viss andel *instämmer* i ett påstående, är det en sådan hopslagning av svarsalternativen som redovisas. Motsvarande gäller även för det motsatta, stämmer ganska dåligt/inte alls.

⁵ Enligt statistik från Skolverket går det 111 000 elever i årskurs nio 2017 – <https://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik-i-tabeller/grundskola/skolor-och-elever>

axeln är bruten). Ett exempel på att svaren förskjutits i negativ riktning är att vårterminen 2014 uppgav 58 procent av eleverna i årskurs 9 att påståendet stämde helt och hållet – i vårens undersökning hade andelen minskat till 44 procent.

Även bland lärarna i grund- och gymnasieskolan syns en negativ utveckling för påståenden som rör elevernas trygghet. Trots detta är elevernas trygghet ett av de områden som får bäst omdöme av lärarna.

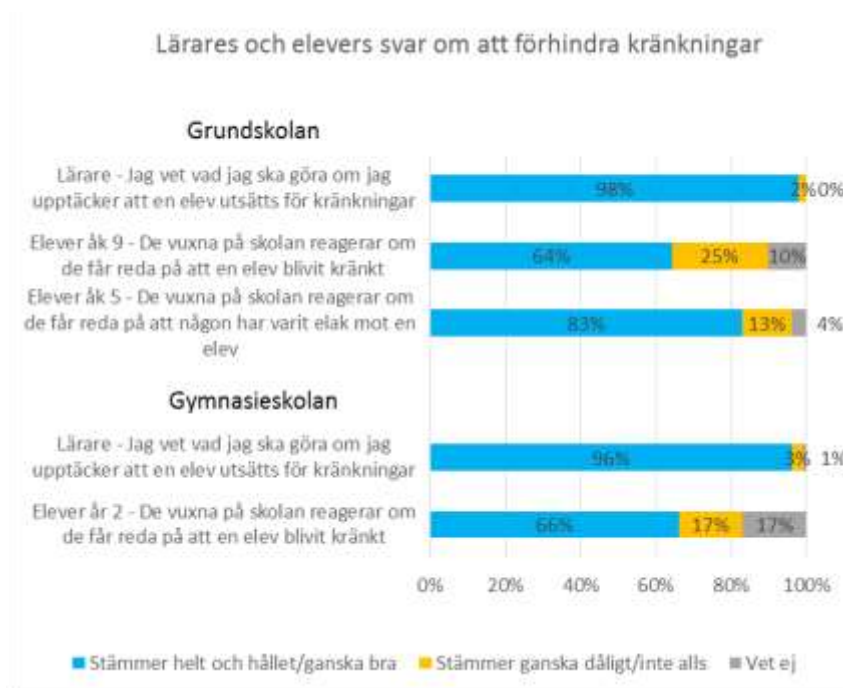

Figur 2. Utveckling (medelvärde) över tid för två påståenden rörande trygghet i skolan. Ju högre medelvärde desto bättre upplevd trygghet. Om alla elever svarar *stämmer helt och hållet* på påståendet "Jag känner mig trygg i skolan" blir medelvärdet 10,0⁶. Observera att y-axeln är bruten.

Förhindra kränkningar

Nästan samtliga lärare (98 procent i grundskolan) instämmer i att de vet vad ska göra om en elev utsätts för kränkande behandling –. Förmågan att agera vid kränkningar kanske inte alltid omsätts till handling när det behövs, eftersom en av fyra elever (25 %) i årskurs 9 uppger att lärarna inte reagerar om de får reda på att en elev blir kränkt (se figur 3, nedan). Ett liknade mönster, om än inte lika tydligt, kan ses för elever i årskurs 5 och elever i gymnasieskolans år 2.

⁶ För mer information om hur medelvärdet beräknas se avsnittet *Frågeformulärets uppbyggnad*.

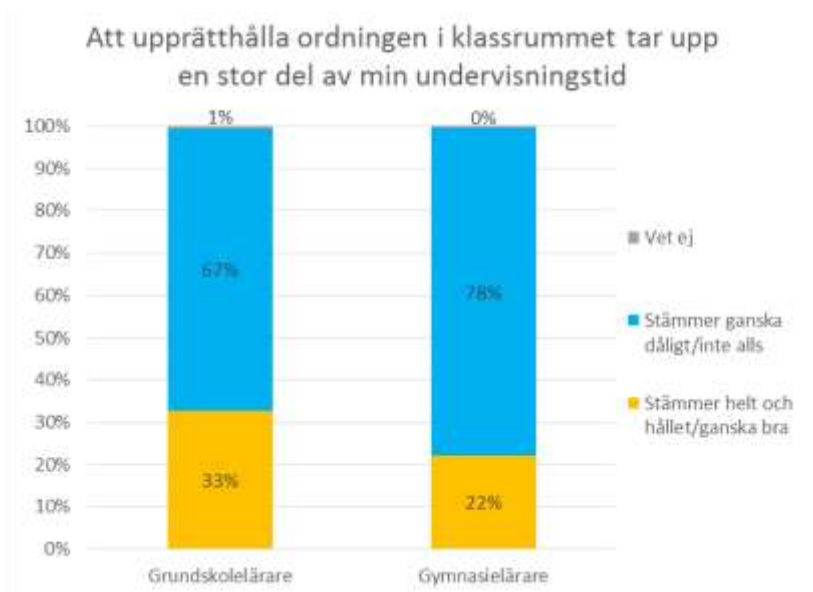
Figur 3. Lärares och elevers resultat för påståenden om att förhindra kränkningar. Skolenkäten våren 2018.

Bland elever har svaren för påståendet blivit något mer negativa sedan 2013, medan de i stort sett är oförändrade bland lärarna.

Att upprätthålla ordningen stjäl tid

Gemensamt för alla tre elevgrupper är att två påståenden som rör ordningen i skolan har fått försämrade resultat. Det är allt fler som tycker att "På lektionerna stör andra elever ordningen i klassrummet" och allt färre som instämmer i att "I min skola följer eleverna de ordningsregler som finns". Bland elever i årskurs 9 är Ordningsregler det frågeområde man är minst nöjd med; till exempel uppger hälften (50 %) att ordningsreglerna inte följs av eleverna på skolan.

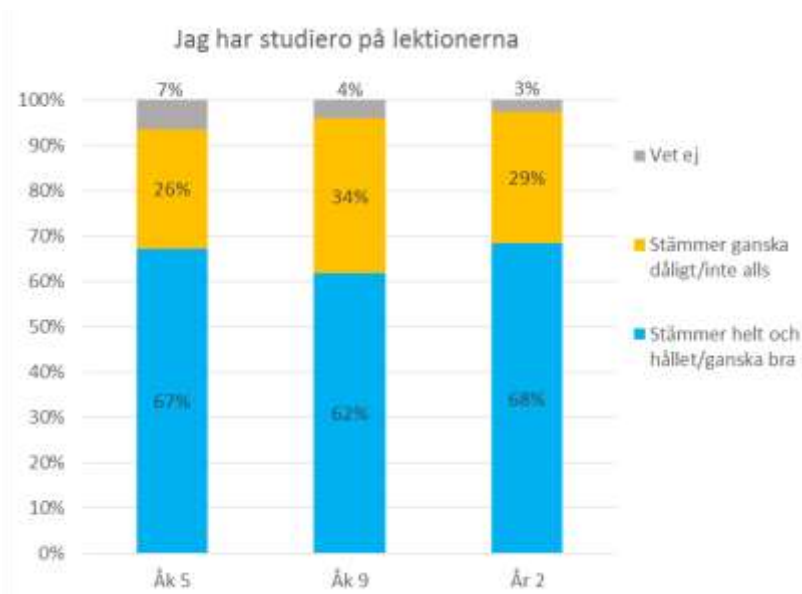
Bland lärarna kan man samtidigt se att många får lägga en stor del av undervisningstiden på att upprätthålla ordningen i klassrummet. Framförallt är detta vanligt i grundskolan, där en av tre svarar att en stor del av undervisningstiden går till att upprätthålla ordningen i klassrummet (figur 4). Sedan 2013 har denna andel ökat med 4 procentenheter i båda lärargrupperna.

Figur 4. Andel lärare i grund- respektive gymnasieskolan som instämmer/inte instämmer i rubricerat påstående. Skolenkäten 2018.

Bristande studiero bland eleverna

Det angränsande området Studiero hör till de områden som eleverna är minst nöjda med i både grundskolan och i gymnasieskolan. Runt 3 av 10 elever svarar att de saknar studiero på lektionerna (figur 5). Sämst är upplevelsen i årskurs nio där var tredje elev (34 %) uppger att de inte har studiero.

Figur 5. Svartsfördelning bland elever avseende studiero, Skolenkäten våren 2018.

För Studiero är resultaten emellertid stabila över tid, trots att ordningen i skolan bedöms ha blivit något sämre.

Eleverna har tillit till sin förmåga

Eleverna känner i regel en god tillit till sin förmåga. Drygt 9 av 10 elever uppger att de anser sig kunna nå kunskapskraven om de försöker (figur 6) och att lärarna förväntar sig att de ska göra sitt bästa (sistnämnda frågan gäller endast årskurs 9 och år 2, då frågan inte ställs till elever i årskurs 5).

Figur 6. Svarsfördelning bland elever avseende att nå kunskapskraven, Skolenkäten våren 2018.

Elevernas positiva bild av att kunna nå kunskapskraven delas av lärarna. Drygt 9 av 10 lärare grund- och gymnasieskolan instämmer i att deras elever kan nå kunskapskraven.

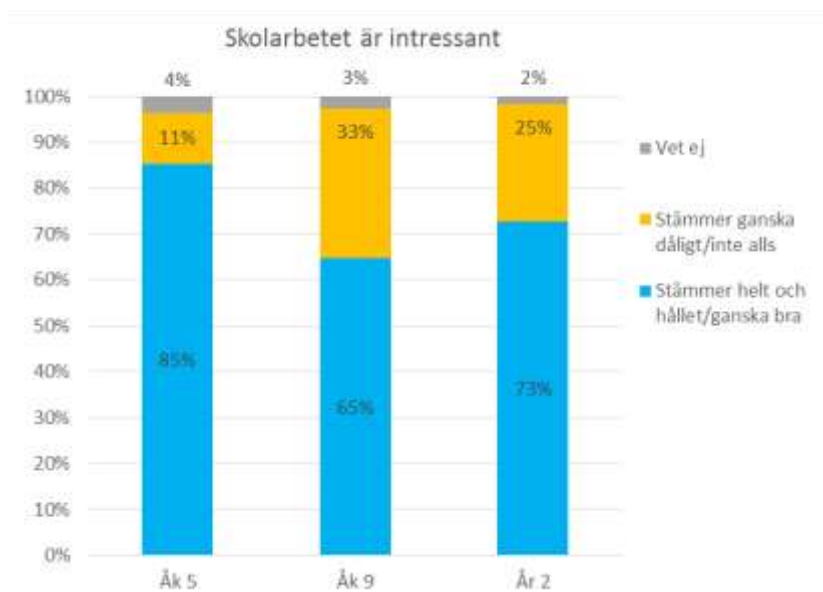
Många elever känner även att de kan få stöd och hjälp om de skulle behöva det. En klar majoritet svarar att lärarna hjälper dem i skolarbetet när de behöver det – 9 av 10 elever i årskurs 5 och gymnasieskolan år 2 och 8 av 10 i årskurs 9. Bland lärarna i grund- och gymnasieskolan uppger ungefär 8 av 10 att de har förutsättningar att hjälpa elever som är i behov.

Resultaten avseende tillit samt stöd och hjälp har varit tämligen oförändrade över tid.

Intresset för skolarbetet är lägre i årskurs nio

Eleverna tycker inte att skolarbetet är stimulerande i samma utsträckning som de har tilltro till sin förmåga och detta gäller i synnerhet dem i årskurs 9, men även eleverna i gymnasieskolans år 2. Mellan årskurs 5 och 9 visar sig en klar skillnad i om man upplever skolarbetet som intressant (figur 7). I årskurs 5 tycker 85 procent av eleverna att skolarbetet är intressant, i årskurs 9 är andelen 65 procent – en skillnad på 20 procentenheter.

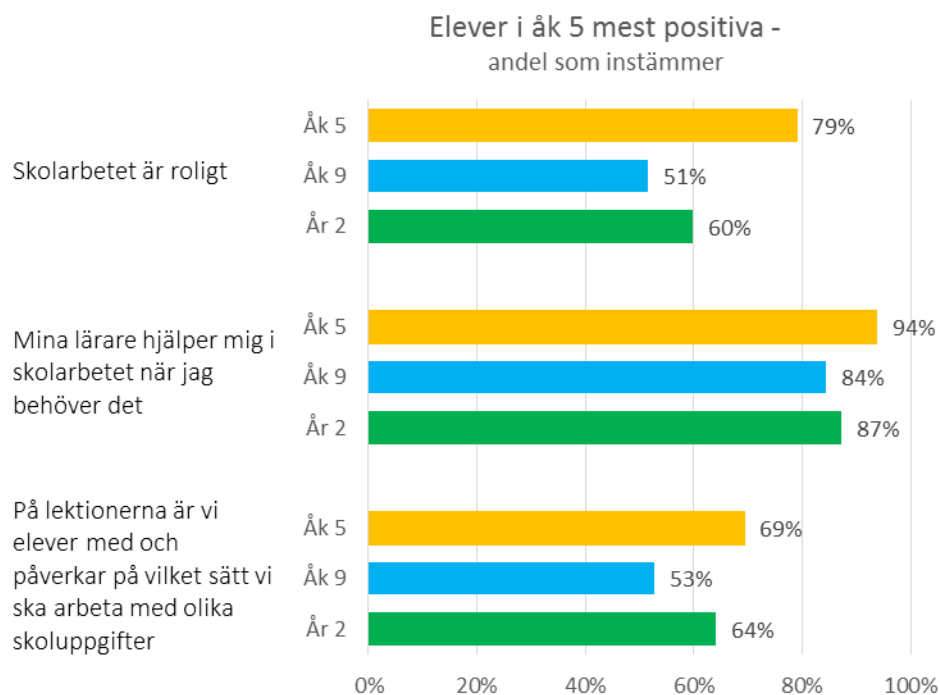
Uppfattningen om skolarbetet är intressant är i stort sett oförändrad sedan 2013.

Figur 7. Svarsfördelning bland elever avseende om skolarbetet är intressant, Skolenkäten våren 2018.

Yngre elever mer positiva än äldre

Eleverna i årskurs 5 har överlag en mer positiv bild än de äldre eleverna gällande flera aspekter av undervisningen. Det är framför allt yngre elever som tycker att skolarbetet är roligt och två andra exempel är möjligheten att få stöd och medbestämmande (figur 8).

Figur 8. Exempel på områden där elever i årskurs fem är mer positiva än äldre elever. Skolenkäten våren 2018.

Ett undantag rör ordningen i klassrummet där femmorna är mer negativa än de äldre eleverna – 63 procent upplever att andra elever stör ordningen i klassrummet på lektionerna, mot 56 procent i årskurs 9 och 45 procent i gymnasiets år 2.

Ett annat undantag är att elever i femman är rädda för andra elever i samma omfattning som äldre elever. I årskurs 5 och 9 uppger 18 procent att de är rädda för andra elever och drygt 16 procent i gymnasieskolans år 2.

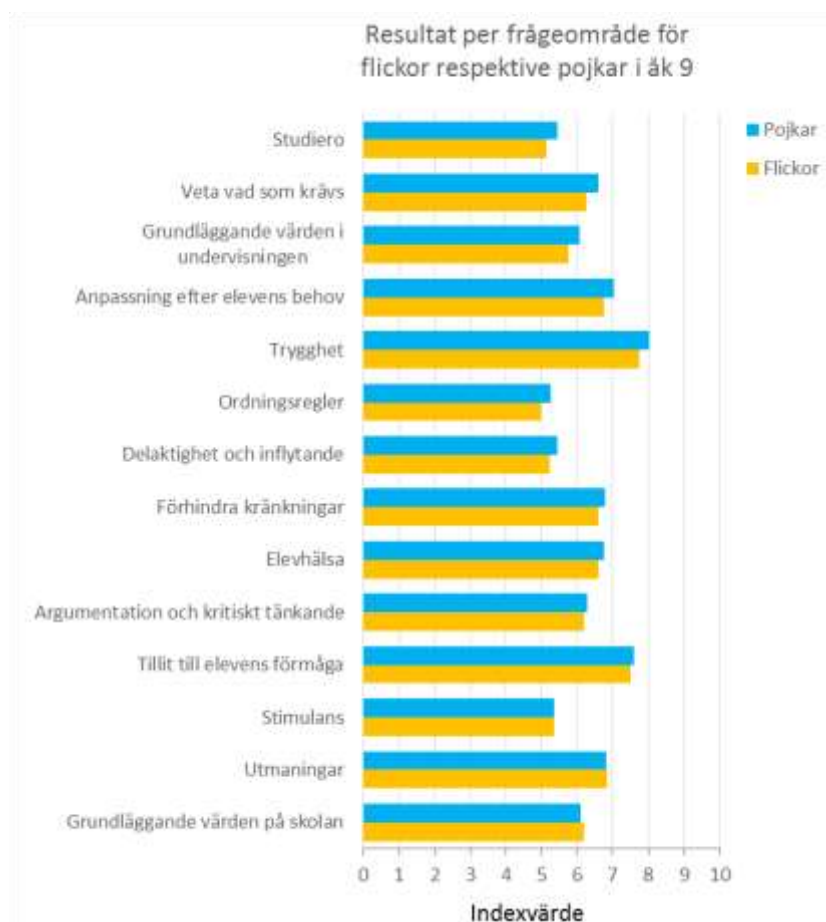
Bland de äldre eleverna ställer de i gymnasiets år 2 sig något mer positiva än de i årskurs 9 vid nära samtliga påståenden. Tydligaste undantaget från detta är att något fler av gymnasieeleverna instämmer i att "Skolarbetet är för svårt för mig".

Flickors svar tyder på en mer negativ skolupplevelse

Flickor i årskurs 9 och i gymnasieskolans år 2 är något mer negativa än pojkar i svaren från Skolenkäten. Även om skillnaderna är tämligen små, förekommer de vid de flesta (åk 9) respektive samtliga (år 2) av Skolenkätens påståenden. Ser man närmare på svarsmonstren, finner man att flickor i lägre utsträckning svarar "stämmer helt och hållet", det vill säga det mest positiva svarsalternativet.⁷

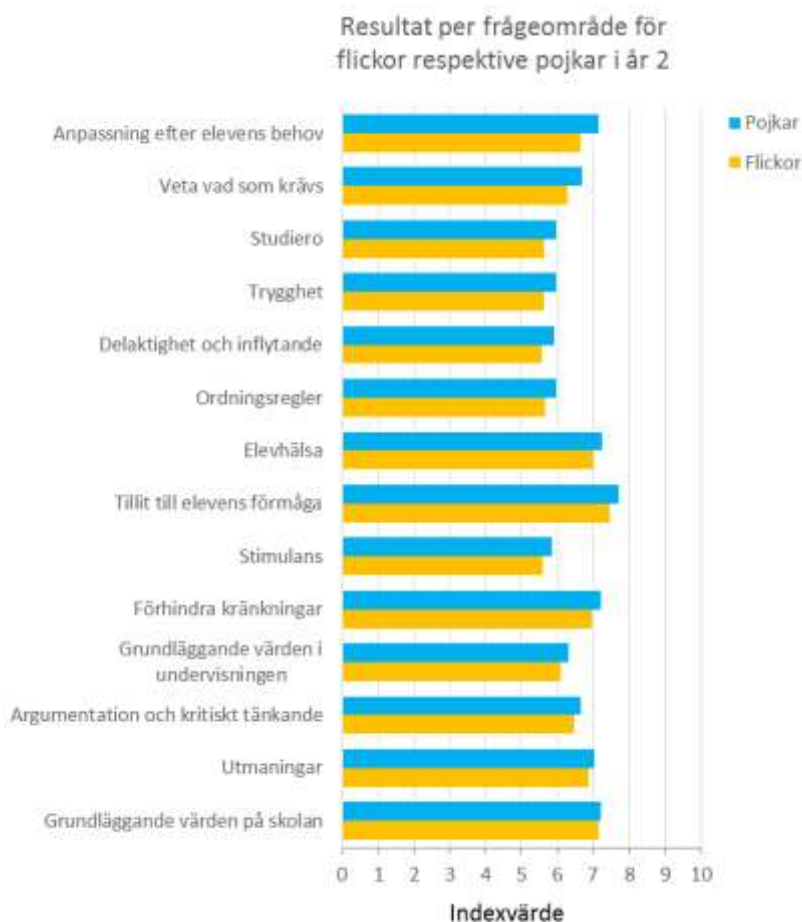
I årskurs 9 är resultatet för flickor mer negativt för tio av Skolenkätens fjorton frågeområden (figur 9). De tydligaste skillnaderna mellan pojkars och flickors svar rör studiero, veta vad som krävs och grundläggande värden i undervisningen. Ett exempel är hur studieron på lektionerna upplevs, där 60 procent av flickorna i årskurs nio uppger att de har studiero vilket ska jämföras med 65 procent av pojkarna.

⁷ Svarsalternativen på samtliga påståenden är stämmer helt och hållet, stämmer ganska bra, stämmer ganska dåligt, stämmer inte alls samt vet ej.

Figur 9. Resultat per frågeområde för flickor respektive pojkar i grundskolans årskurs nio, ordnade efter könsskillnader. Indexvärdet är ett mått som beräknas på de tre påståenden som respektive frågeområde består av. (se avsnittet Beräkning av index). Bakomliggande påståenden finns att ta del av på Skolinspektionens webbplats. Skolenkäten våren 2018.

I gymnasieskolans år 2 är skillnaderna mellan flickor och pojkar något större och flickorna är dessutom mer negativa på Skolenkätens samtliga frågeområden (figur 10). Gemensamt med årskurs 9 är tydliga skillnader rörande anpassning till elevens behov, veta vad som krävs, studiero samt trygghet. Ett exempel är synen på om man kan få extraundervisning, där 77 procent av pojkarna uppger att de kan få det om de skulle behöva det, mot 67 procent av flickorna.

Figur 10. Resultat per frågeområde för flickor respektive pojkar i grundskolans årskurs nio, ordnade efter könsskillnader. Indexvärdet är ett mått som beräknas på de tre påståenden som respektive frågeområde består av. (se avsnittet Beräkning av index). Bakomliggande påståenden finns att ta del av på Skolinspektionens webbplats. Skolenkäten våren 2018.

I årskurs 5 är det mer jämnt mellan flickors och pojkars svar och på ungefär hälften av Skolenkätens påståenden är pojkar mer positiva jämfört med flickors svar och vice versa. Den största skillnaden rör rädsla för andra elever – 22 procent av flickorna uppger att det finns elever som de är rädda för i skolan, vilket ska jämföras med 15 procent av pojkarna.

Stor variation mellan skolorna avseende lärares uppfattning om det pedagogiska ledarskapet

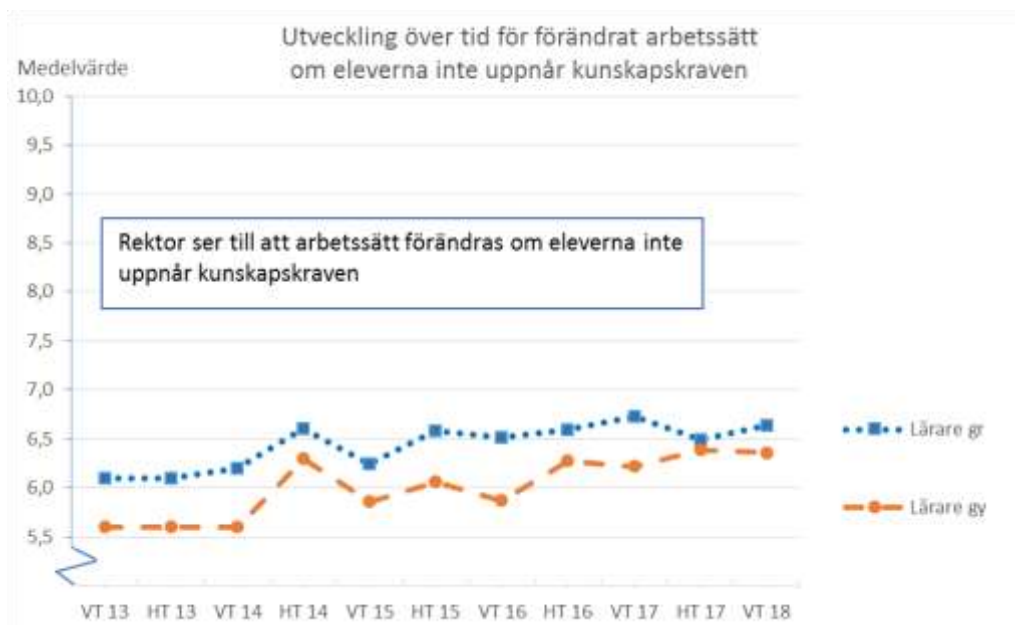
När det gäller hur lärare uppfattar det pedagogiska ledarskapet, som avser rektors roll, är det en relativt stor andel som upplever att det inte fungerar. Var femte lärare i gymnasieskolan (20 %), något färre bland lärare i grundskolan (15 %), tycker inte att rektor tar ansvar för det pedagogiska arbetet i skolan. När det gäller det närliggande frågeområdet Utveckling av utbildningen, som även det rör rektors arbete, uppger ungefär en av fem lärare i både grund och gymnasieskolan att de inte tycker att rektor ser till arbetssätt förändras om eleverna inte uppnår kunskapskraven.

När det gäller de ovan nämnda frågeområdena som specifikt rör rektors roll finns det också en stor spridning mellan skolorna. Det betyder att lärarnas svar varierar i hög grad mellan olika skolor, jämfört med till exempel frågeområdet Tillit till elevens förmåga, där man svarar tämligen lika på olika skolor.

På skolor där ledarskapet upplevs som mest bristfälligt uppger fler än hälften att rektor inte tar ansvar för det pedagogiska ledarskapet, medan så gott som samtliga lärare anser att rektor tar ansvar i de skolor där ledarskapet upplevs som bäst. Detta gäller både grund- och gymnasieskolor.

Rektors pedagogiska ledarskap bedöms allt bättre

Bland lärare syns en tydlig positiv utveckling sedan vårterminen 2013 för samtliga påståenden som handlar om det pedagogiska ledarskapet och utveckling av utbildningen. Dessa påståenden rör alla rektors ledarskap. Till exempel blir både grundskole- och gymnasielärare allt mer positiva då de besvarar påståendet "Rektor ser till att arbetssätt förändras om eleverna inte uppnår kunskapskraven" (Figur 11).

Figur 11. Utveckling av medelvärdet över tid för påståendet "Rektor ser till att arbetssätt förändras om eleverna inte uppnår kunskapskraven". Ju högre medelvärdet desto bättre upplevt pedagogiskt ledarskap. Om samtliga lärare svarar *stämmer helt och hållet* på påståendet blir medelvärdet 10,0⁸. Observera att y-axeln är bruten.

Bland gymnasielärarna har andelen som instämmer i påståendet stigit med tio procentenheter sedan vårterminen 2013, från 49 till 59 procent. Bland de något positivare grundskolelärarna steg andelen

⁸ För mer information om hur medelvärdet beräknas se avsnittet *Frågeformulärets uppbyggnad*.

från 55 till 64 procent. Nära två av tio lärare svarar "vet ej" på detta påstående, något som kan bero på att många inte ställts inför frågeställningen under sin tid på skolan.

Om Skolenkäten

Skolenkäten är en del av Skolinspektionens granskning av landets skolor. Enkäten som genomförs via webben bidrar till att fånga upp företeelser som kan vara svåra att fånga upp på andra sätt, till exempel om eleverna känner sig trygga i sin skola, om de har studiero och om de får det stöd och den stimulans som de har rätt till. Skolenkäten genomförs två gånger per år. Varje enkätomgång omfattar en fjärdedel av landets grund-, grundsär- och gymnasieskolor. Våren 2018 deltog 1 412 skolor i 91 kommuner och 179 skolföretag. Totalt besvarades enkäten av närmare 150 000 elever, lärare och vårdnadshavare; 21 349 elever i årskurs 5 (svarsfrekvens 90 %), 18 424 elever i åk 9 (79 %), 16 247 elever i år 2 (80 %) samt 14 439 pedagogisk personal i grundskolan (svarsfrekvens 72 %) och 5 119 pedagogisk personal i gymnasieskolan (75 %). Dessutom besvarade 71 468 vårdnadshavare till barn i förskoleklass, grund-, och grundsärskola Skolenkäten. Skolenkäten är en totalundersökning i de ovan nämnda målgrupperna.

Fullständigt resultat samt ytterligare information om undersökningen finns att ta del av här: <https://www.skolinspektionen.se/sv/Statistik/statistik-fran-skolenkaten/>

Resultat för enskilda skolor och huvudmän finns dessutom tillgängligt i rapportformat i Skolverkets informationsdatabas SIRIS: <https://siris.skolverket.se/siris/f?p=Siris:1:0>.

Frågeformulärets uppbyggnad

Samtliga enkätversioner består av påståenden med fasta svarsalternativ. Påståendena presenteras i frågeområden i resultatredovisningarna. Varje frågeområde består av tre påståenden (undantaget enkäten till elever i årskurs fem som besvarar en kortare enkät) som kan besvaras med ett av fem svarsalternativ.

För varje frågeområde beräknas ett indexvärde baserat på de tre påståendena. Beräkning av ett index går till så att de olika svarsalternativen ges ett värde som sedan summeras och delas på antalet svar.

Svarsalternativ	Värde i beräkningen av index (och medelvärde)
1. Stämmer helt och hållet	10,00
2. Stämmer ganska bra	6,67
3. Stämmer ganska dåligt	3,33
4. Stämmer inte alls	0,00
5. Vet ej	<i>Exkluderas från beräkningarna</i>

Har en respondent till exempel svarat "stämmer helt och hållet" på det första av frågeområdets tre påståenden, "stämmer ganska bra" på det andra och "stämmer ganska dåligt" på det tredje påståendet, blir det summerade värdet: $10+6,67+3,33=20$. Det summerade värde delas sedan på antalet påståenden som besvarats, i detta fall tre, vilket ger ett indexvärde på $20/3=6,67$ för respondenten.

Svarsalternativen för negativa påståenden (markerade med minustecken i resultatredovisningen) beräknas med omvänt värde. Ett högt indexvärde är därför alltid positivt.

Vid beräkning av respektive påståendes medelvärde ges svarsalternativen samma värden som vid beräkning av index.